

توشبه ۴ ربيع الآخر سنه ۱۳۴۲

ایکینجی سنه دوایمیسی

۶ کانون ثانی اول ۱۹۱۹ سنه نومرو ۸۰

آذربایجان

کونلنک سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی تورک غزتمیلر.

تورک و اسلامنه مفید مقاله-ه صحیفه
 لرمز آچقمدر. دوج اولتینان اولاق
 اعاده ایلملر. دوج ایلمین مقلانک
 مکلفاتی اداره تمین ایلدور .

اعلان قیاتی:
 سطر۱ ۳ روبله کرانه گین اعلانلار
 ایچون گذشت ایلملر.

آبونه شرایطی:

باکو ایچون:
 ۶ آیلی ۱۸ روبله
 ۳۲ ۰ ۲
 ۳۵ ۰ ۳

غیر شهرلر ایچون:
 ۱ آیلی ۲۰ روبله
 ۳۵ ۰ ۳
 ۵۰ ۰ ۳

محل اداره:
 باکو، وورنسونفسکی وغوبرنسکی
 کوچه لاک کیمنه ۳ نومرولی ایوده

«آذربایجان» اداره سی،
 تلفون نمر. ۳۹-۶۰

تک نسخمی ۷۰ قچک

تبت ایتیمار و اوز بولارنی مینرجه اسلام بالا
 لارنک مندرله نقریش ایتمیلر.
 کذا زنگنه دور جهتمه.

تقدیر که تورک قاراباغده ایلمار. ارمینی برتیجی
 لاری مسلمانلارایله ویشیک - بشیکه ایلدوریلیمیلر
 و اوز داخللا صافدالارنی بیان ایلدوریلر.
 ایله که تورک کیتدی همان منظرلر قوت کیمی
 قوشم مسلمانلارک اوسته دوغوب، اولارک فان
 لارنی آخشانه شروع ایتمیلر.
 باکو جهتمه برقر ارمینک پورتی قانیینه
 اولارنی برتان و متقاری بزم علیهمزه تشویق
 ایلم ارمینی و روسی غزتماری ایچون بویترجه
 نلت اولان معومو اسلام اهلیندن برافط بویانه
 سولمیلور.

و ایچون ارمیناننده قاراباغده اسلام
 اهلینه ایلمین مقلانک بر غر ارمینک غارت
 ایلمیلیمکندن و یا برقر روس کتشیجی ک
 کرانه ک آراسی اتمکندن ناشی ایلمیلر غارتی و
 جریتمن خبیث جیوریو

۱۹۱۹-۲۰ سنه ایچون
 یته امداد ایچون تبریز خنهرینه بویه
 بر نقراف چکلیشدن.
 (سورت)
 سواد عن لکراف که ایتنجی اولان کلای
 سکتی خنجران اولدوب شور و و دینس خالنه
 دولت جمهریت مسلمان قتللر حجابره مینانیده.
 خدمت جان قوشول حکومت آذربایجان
 روفنک قوشمالق اقرمه اولارک سدرک درجی
 اهر طرف قریه هاربا قتل عام نموده سینما
 و خنجر طرف حمله و هجیم مینانیده. دوشور
 زن بیجا دریاخان هاربا نموده و تفراف
 مینانیده. دربان یرح به حضور حضرت اقدی و
 ولید ارواحفدا سر نوموج اذجاب عالی
 رجا واستنده مینان برتان و اطفال بیلگون که
 درجو ارنیز ارساکی اترسجیم نندومجلو اینلاردا
 بکریه. قوشون عالی دول منمنه خاصه قوشون
 دولت اکتیلی و آتیریکارک اطلاح معیده که بزودی
 جلوس مینانید. ملایوه استغنا مینانید که اهل
 امام شکر افاضلیکومت آذربایجان دول اکتیلی
 که تدلیس و یا کو هسته اطلاح بصدید .
 اهالی اکتیل سکتی خنجران شور و اورودود
 رتیجی حکومت محله امیر زاده .
 بویه برتفراف اکتیلی ویردیگی سورت
 زینرته موقی شیندر روف یک تصیق ایلدور
 و مهرنی تبت ایلدور.
 قفقاسیاسلارنی جمهریتک سریشینر خنجرانه سی
 (مهر)

یه امداد ایچون تبریز خنهرینه بویه

تورک و اسلامنه مفید مقاله-ه صحیفه
 لرمز آچقمدر. دوج اولتینان اولاق
 اعاده ایلملر. دوج ایلمین مقلانک
 مکلفاتی اداره تمین ایلدور .

اعلان قیاتی:
 سطر۱ ۳ روبله کرانه گین اعلانلار
 ایچون گذشت ایلملر.

محو اولان ملت کتله سینک نالسی

آذربایک اقیاننک مقالنی
 کانون نینچ نهم کونسی اورودود
 مسالنه لارن برهن نمانیده منتله الهه زنگنه دور
 و اورودود مسلمانلارنک احوال ملان اکتیزی
 منظرلرله بر قاج سنلر کتوروب کاشمدر .
 کتورونلر برینم آ کتلاشیدینه کوره
 یوللر کتورونلر اولینی ایچون نمانیدلر
 کتکه چوق قورقوریلر بو برقریده الهه
 پناه کونیشلر. یا نالسی یا فالسی .
 اوراک احوالندن نمانیده ویردیگی
 معلومات اترق درجهده آجناچق وغزفرادر
 آندورونیک اکتیا سنلری قارشورنه دوشن
 مسلمان کتله نین قودمت سز اولارنه اناجه
 معنا وغارت ایلمیلر . موره ایسه خلقتی قلیج
 و کرانه لردن پیچیریلر . مقاومت کوشوریلر
 کتله لار ادر اترینده ناییده ایلدورلر .
 اطرافنی دایماری کن اوکا بو بارمه اکتیلرندن
 امر ویردیگی ایلدورلر. (۴۴) زنگنه دور و
 ایروان مناننده اولان منظرلارک بو تیزک ایله
 امدادینه گین اولارنه بو وحشی ادرینلر
 اورودود مسلمانلر قوی ایشندن هیجده
 چینیتمچکلر.

امداد دیلگی
 اشو نمانیدت کتورونلر بر مکتوبه
 اورودود مسلمانلارنک حالنی بر آدنه ایلمین
 خنجر ایلدورلر.
 بزده بو مکتوبک اسانه قوتوماندن درج
 ایلدورلر .
 «برادر» ایلمر کونسی کونندن شوخلوخلور
 بویه که خلق ارمینلر ایروان طرفندن باشلابور
 مسلمانلار کوریلرینی دایمیلر قتل و غارت ایلدورلر .
 بر طرفندن قاراباغ ادرینلری قاراباغ کوریلرینی
 دایمیلور و داغمانه مشغوللر.

قاراباغ و ایروان مسلمانلارنک احوال قیصه لسی

همین که (غوزان) چاپی، ال دره، دودی، علی
 اوخچی شابا دون، معنی قاره کوه، قاره چمن
 شاهدلی و پروغنی، (سگرک) کتینه، (طیغ)،
 (روطنه زور)، (طووت)، (مرضی ت) تماماً محو
 و نامداد اولیلر. بعضی سلامت قانچولر باران
 و اورودوده کوریلر. ایزمده کوچکلر منجملر
 پینت اولواظر و بیصاحب ایزمده اولیلدور. بو
 منظرلر آجندن و ساوودن کورینه اون شی
 نقره قدر از اولر. بزرگ خانلی چوق قا اوزومه
 سفیرنک حالده باشا یوزو: گیجه کونلوز بلا آرام
 سکرلر و یوسوده اولوب سکرکی تسلیم
 بایقمدریز. غرض یلمه یوزم بیی: نایه اکتیلرندن
 نظرنی کتوروب که کولومه مستحق ایلمک.
 رب جیلدن اترنی تونیزوریک، و آخرمی
 نضمیمده مدهامه ایلمک خاضریک. کورک الهه
 خهالشان نه بایقمدر . کولمنک قورقویوز .
 لاکن حبت اولسون که، بزم اسلام حکومتی بو
 آ نهدک بو خطرلرک حالنی نظره آلمایور. مگر
 بزار محو اولانند سوره بزم خالزمه لاقفلر.
 مگر ملت اسلام شتی ارمینلرک ا باقری آ نهدک
 از یولوب گیمندن سوره آیلانلار. آخر که بو
 کاشفینرزه وصول اولان کیمی کورمه اهالی
 بلکه جمیع شهرلره غارتلرله اجنی دولتره،
 کورچی قوشونم ققرقنلر ایلومیدیا بزرگ خانلی
 خیرداد ایلمر یله اولارنه که بر ارمین
 بر اوجی شورن بر بیلونن اسلام هوموسی ارمینلر
 انده محو و نابود اولسون . عجبانه نه یازم.
 بیصاحب المانمیزی سویولر. داغمانه اتمیزی
 سویلیم. بایلمک داغمان کوریلرک اهالی شتی
 سحرالره آجندن و ساوودن سفینر یلمه شتی
 شرح اولیم. بایلمک ملت اسلامات کورچی
 کیمکنی یازم: خلاصه تکلام یازمق ایله یانه
 کلمز . کورمک کیمه خاندانه احدیت بر سبب

ایروان مسلمانلارنک احوال قیصه لسی
 کونسی اورودود مسلمانلارنک احوال ملان اکتیزی
 منظرلرله بر قاج سنلر کتوروب کاشمدر .
 کتورونلر برینم آ کتلاشیدینه کوره
 یوللر کتورونلر اولینی ایچون نمانیدلر
 کتکه چوق قورقوریلر بو برقریده الهه
 پناه کونیشلر. یا نالسی یا فالسی .
 اوراک احوالندن نمانیده ویردیگی
 معلومات اترق درجهده آجناچق وغزفرادر
 آندورونیک اکتیا سنلری قارشورنه دوشن
 مسلمان کتله نین قودمت سز اولارنه اناجه
 معنا وغارت ایلمیلر . موره ایسه خلقتی قلیج
 و کرانه لردن پیچیریلر . مقاومت کوشوریلر
 کتله لار ادر اترینده ناییده ایلدورلر .
 اطرافنی دایماری کن اوکا بو بارمه اکتیلرندن
 امر ویردیگی ایلدورلر. (۴۴) زنگنه دور و
 ایروان مناننده اولان منظرلارک بو تیزک ایله
 امدادینه گین اولارنه بو وحشی ادرینلر
 اورودود مسلمانلر قوی ایشندن هیجده
 چینیتمچکلر.

باکو، ۶ کانون ثانی

محو نایوبه
 غزتمیلر بو کونسی نسخنه
 اولمازده سنمه دوج ایلمین ایروان
 راتلیجی و قاراباغ مسلمانلارنک فریاد
 اولمازده لاری پیتا که بوتون مسلمان
 لارک کتی اودکی یانترانچ، بویه جبراری
 مسلمان اهالیسنه روا کورون بو قدر جور و
 سنی اوخوبوب یلمیکمه . قینده انسانلک و
 اسلامیق حسینی اولان بر ذات ایولماز که
 سویوق قانلیق سالخوبوب حال طمئن چکمون
 بیگ آ کورده دسی بر کتیه . مسرری ایچون
 بو مسلمانن بحت ایلمکمه «رمیت» بونی
 نتیبه ایشک ازومنی قارشورنده اولمانی جان
 قتلوریلر بر حالدر .
 اورا، ایروان مسلمانلارنک اسف اکتیز
 حالی بزم جوقدن معلومدر . «داشتاقسورون»
 آندی ارمینی قولمیلرادر ورسنگ قورمانی
 (دورالار) ایتی بو عدد اسلام کوریلرنی توب
 نتمنیکله حاله ایلمک یکنسان ایتیمنی هوملوزک
 یاندنمدر .
 مدهامه قانزیمه ممانی دایان اولکمه حکومتی
 اولوق فورده تسلی . دن باشق بر شی ایلمه
 یلمه سی . خایسورلر که که چوریه آجیق
 آجیده دیلمر . اکر کوچک و ارسورسه بورورک
 سینه لره

ایروان مسلمانلارنک احوال

ایروان مسلمانلارنک احوال قیصه لسی
 کونسی اورودود مسلمانلارنک احوال ملان اکتیزی
 منظرلرله بر قاج سنلر کتوروب کاشمدر .
 کتورونلر برینم آ کتلاشیدینه کوره
 یوللر کتورونلر اولینی ایچون نمانیدلر
 کتکه چوق قورقوریلر بو برقریده الهه
 پناه کونیشلر. یا نالسی یا فالسی .
 اوراک احوالندن نمانیده ویردیگی
 معلومات اترق درجهده آجناچق وغزفرادر
 آندورونیک اکتیا سنلری قارشورنه دوشن
 مسلمان کتله نین قودمت سز اولارنه اناجه
 معنا وغارت ایلمیلر . موره ایسه خلقتی قلیج
 و کرانه لردن پیچیریلر . مقاومت کوشوریلر
 کتله لار ادر اترینده ناییده ایلدورلر .
 اطرافنی دایماری کن اوکا بو بارمه اکتیلرندن
 امر ویردیگی ایلدورلر. (۴۴) زنگنه دور و
 ایروان مناننده اولان منظرلارک بو تیزک ایله
 امدادینه گین اولارنه بو وحشی ادرینلر
 اورودود مسلمانلر قوی ایشندن هیجده
 چینیتمچکلر.

Bazar ertəsi, 6 yanvar 1919-cu il, nömrə 80

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Düşənbə, 3 rəbiülaxir sənə 1337. 6 kanuni-sani sənə 1919.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

BAKİ, 6 KANUNİ-SANİ [YANVAR]

Məhv və nabud [yox] olmamıza razı- mı olacağız?

Qəzetəmizin bugünkü nüsxəsində dərc edilən İrəvan və Qarabağ müsəlmanlarının fəryadları, yəqinən [şübhəsiz] ki, bütün müsəlmanların qəlbini od kimi yandıracaq. Böylə xəbərləri, müsəlman əhalisinə rəva görülən bu qədər cövr və sitəmi oxuyub bildikdə, qəlbində insanlıq və islamlıq hissiyatı olan bir zat [şəxs] tapılmaz ki, soyuqqanlılıq saxlayıb halitəb'dən [özündən] çıxmasın. Buna görə də rəsmi bir qəzetə mühərriri üçün bu məsələdən bəhs etdikdə "rəsmiyyət" yolunu təqib etmək lüzumiyyəti qarşısında olması can sıxındırıcı bir haldır.

Əvət, İrəvan müsəlmanlarının əsəfəngiz [acınacaqlı] halı bizə çoxdan məlumdur. “Daşnaksutyun” adlı erməni quldurlar firqəsinin "qəhrəmanı" Drolar, iki yüz ədəd islam köylərini top-tüfənglə xak ilə [yerlə] yeksan etdiyi hamımızın yadındadır.

“Zaqafqaz Seym[i]” namını daşıyan ölkə hökuməti ol vəqt quru "təsəlli"dən başqa bir şey edə bilmədi. Xatisovlar Geçkəriyə açıq-açığa dedilər: əgər gücü-

nüz varsa, buyurun meydana!

İrəvan müsəlmanlarının bilmərrə [tamamilə] məhv olub gedəcəyinə şək-k-şüb-hə ola bilməzdi. Yalnız osmanlıların vürüdu [gəlişi] onların canını qurtardı. İndi isə Müttəfiqlərin vürudundan sonra Osmanlı qitəti [birlikləri] Qafqazı boşaltdı və Müttəfiqlər öz bəyannamələrində söyləmişlər ki, Qafqazın mühafizə məsələsini bundan sonra onlar öz öhdələrinə götürürlər. Lakin türkləri tələsik Qafqazı boşaltmağa məcbur edən Müttəfiqlər, orada yaşayan millətlərin mühafizəsini təmin etmək məsələsində bir qədər yanlışlıqlara uğradılar. Onlar öylə güman etdilər ki, Ermənistan Cümhuriyyəti denilən məhəl [yer] yəqinən Azərbaycan və Gürcüstan cümhuriyyətləri kimi bir məmləkət olub, orada "demokratik" əsası ilə bir qayda və nizam vardır. Orada yaşayan millətlər Azərbaycan və Gürcüstandakı kimi müsaviyyətlilik [bərabərlik] olub bir-biri ilə ülfətlə dolanırlar.

Lakin, heyhat! Onlar bunu bilmədilər ki, Ermənistan denilən məhəl, insan və islam qanına yerikləyən yırtıcılar əlinə keçmişdir ki, qarşılarında qüvvə gördükdə tülkü kimi nəvaziş göstərirlər. Lakin bir qədər özlərini güclü hiss etdikdə, binəva

islam əhalisinin qanını su yerinə içirlər. Çox təəssüflər olsun, bunu onlar düşünmədilər. Əgər düşünmüş olsaydılar, ehtimal ki, həmin quldurlar yurdunda qayda və nizam saxlayan Osmanlı qoşununu ol vəqt çıxartmağa məcbur edərdilər ki, özləri onların yerini tutaydılar. Öylə olmadı. Osmanlı qoşunu getdi və onun dalınca islam qanına həris olan yırtıcı quldurlar dəstəsi gedib islam qanı ilə əlvən [boyanmış] bayraqlarını türklər boşaltdığı yerlərdə və məhəllərdə səbt etdilər [asdılar] və öz yollarını minlərcə islam balalarının meytələri ilə təfriş etdilər [döşədilər].

Kəza [eləcə də] Zəngəzur cəhətində... Nə qədər ki, türklər Qarabağda idilər, erməni yırtıcıları müsəlmanlarla “pişiyim-pişiyim” edirdilər və öz “ixlas [səmimiyyət] və sədaqətlərini” bəyan edirdilər. Elə ki türklər getdi, həman “müxlislər” [səmimilər] qurd kimi qonşu müsəlmanların üstünə düşüb onların qanlarını axıtmağa şüru etdilər [başladılar].

Bakı cəhətində bir nəfər erməninin burnu qanayanda özlərini yırtan və Mütəfiqləri bizim əleyhimizə təşviq edən erməni və rus qəzetələri nə üçün bu minlərcə tələf olan məsum islam əhalisindən bir ləfz [kəlmə] belə söyləməyirlər?

Və nə üçün Ermənistanda və Qarabağda islam əhalisinə edilən məzalim [zülüm], bir nəfər erməninin qarət edildiyindən və ya bir nəfər rus kəndçisinin bir girvənkə arpası alındığından naşi [ötrü] edilən bağırtı və çığırtıdan xəfif çıxır?

Və nə üçün indiyə kimi bu məzalimə bir nəhayət qoyulmamışdır? Nə üçün Azərbaycan türk və islamı erməni quldurlarının əlində qırılıb məhv olan qardeşlərinin və namuslarına təcavüz olu-

nan bacılarının dadü fəryadına ciddi surətdə yetib, uca səslə həm ermənilərə, həm Müttəfiqlərə və həm də bütün aləmə deməyirlər:

– Biz qonşularımızla və bütün millətlərlə – istər kiçik, istər böyük olsun – sülh və müsəlimət [əmin-amanlıq] üzrə dolanmaq istəriz. Lakin bununla belə, məhv və nabad [yox] olmamıza bir an razı ola bilmərik. Müdafiə haqqı bütün dövlətlərin qanunlarında mövcuddur. Siz bu fəlakətlərə, bizə olunan bu məzalimə ciddi surətdə bir nəhayət qoysanız, bizi özünüzmə minnətdar etmiş olarsınız. Əks surətdə isə biz özümüz öz namusumuzu, canımızı və malımızı var qüvvəmizlə müdafiə etməyə məcbur olacağız.

Nə üçün böylə bir qəti və ümumi çıxış indiyə kimi icra olunmayıb?

MƏHV OLAN MİLLƏT KÜTLƏSİNİN NALƏSİ QARABAĞ VƏ İRƏVAN MÜSƏLMANLARININ ƏHVALI-FƏCİANƏSİ

Andranik əşqiyyəsinin məzalimi [Andranik quldurlarının zülümləri]

Kanuni-saninin [yanvarın] 4-üncü günü Ordubad müsəlmanlarından bir nəfər nümayəndə sifətilə əlində Zəngəzur və Ordubad müsəlmanlarının əhvali-mələngizi [hüzün verən halları] müxatirələr ilə [xatirələr ilə] bir qaç [bir neçə] sənədlər gətirib gəlmişdir.

Məktublarnın birindən anlaşıldığına görə, yollar çox xətərli olduğu üçün nümayəndələr gəlməyə çox qorxurlar. Bu bir nəfəri də Allaha pənah göndərmişlər,

ya öləsi, ya qalası.

Oranın əhvalından nümayəndənin verdiyi məlumat, artıq dərəcədə acınacaqlı və qəmfəzadır [kədərli]. Andranikin əşqiya dəstələri, qarşılıqlarına düşən müsəlman kəndlərini, müqavimətsiz olursa, əzəlcə yəğmə və qarət edirlər. Sonra isə xalqını qılınc və güllədən keçirirlər. Müqavimət göstərirlərsə, kəndləri odlar ağızında nəpədid [yox] edirlər. O, ətrafı dağıdarkən, ona bu barədə ingilislərdən əmr ver[il]diyini bildirir. (?) Zəngəzur və İrəvan mahalında olan müsəlmanların bu tezliklə imdadına gedən olmazsa, bu vəhşi ermənilər oradakı müsəlmanları yox etməkdən heç də çəkinməyəcəklər.

İmdad diləyi

İşbu nümayəndənin gətirdiyi bir məktubda, Ordubad müsəlmanlarının halı bir az da aydın təsvir edilir. Biz də bu məktubun lisanına toxunmadan dərc edirik:

“Bəradər! İşlər günü-gündən şuluxlaşır. Böylə ki, şəqi [yolkəsən, quldur] ermənilər İrəvan tərəfindən başlayıb müsəlman köylərini dağıdıb qətl və qarət edirlər. Bir tərəfdən Qarabağ erməniləri Qarabağ köylərini dağıdıblar və dağıtmağa məşğuldurlar.

Həmin ki, Lehvaz çayı, Aldərə, Nüvədi, Əli Oxcu, Şabadin, Mə’dən, Qaragöl, Qaraçımən, Şahidli və Burunlu, Əsgərlər kəndi, Tey, Vartanəzir, Tuğut, Mərzigit tamamilən məhv və tarmar olublar. Bəzisi salamat qaçıb İran və Ordubada gəliblər. İndi isə küçələr, məscidlər yetim uşaqlar və bisahib övrətlər ilə doludur. Bu məzlumlar acından və soyuqdan gündə on beş nəfərə qədər ölürlər. Bizlərin halı çox

fəna, özümüz də səfərbərlik halında yaşayırıq. Gecə-gündüz bilaaram səngərlərdə və pusquda olub əsgəri təlim etməkdəyiz.

Qərək, bilməyirəm səbəbi nə isə Allah bizlərdən nəzərini götürüb ki, ölümə müstəhəqiq [layiq olmuşuq]. Yenə Rəbbi-cəllildən [cəlal sahibi, uca Allahdan] əlimizi üzməyirik və axırımcı nəfəsimizə də müdafiə etməyə hazırıq. Görək Allahi-zişan [şəni uca Allah] nə yapacaqdır. Ölümdən qorxmuruz, lakin heyf olsun ki, bizim islam hökuməti bu anadək bu tərəflərin halını nəzərə almır. Məgər bizlər məhv olandan sonra bizim halımıza qalacaqlar? Məgər milləti-islam şəqi [quldur] ermənilərin ayaqları altında əzilib gedəndən sonra ayılacaqlar? Axır ki, bu kağız sizə vəsul olan [çatan] kimi hökumətə, əhaliyə və bəlkə cəmi şəhərlərə, qəzetələrə, əcnəbi dövlətlərə, gürcü qonşumuza qışqırıq salıb dünyaya bizlərin halını xəbərdar ediniz. Belə olmaz ki, bir ucu İrəvan, bir ucu Şuşa, bir milyon islam hamısı ermənilər əlində məhv və nabud olsun. Əcəba nə yazım? Bisahib qalmağımızı söyləyim, dağılmağımızı söyləyim, yəni dağılan köylərin əhalisinin səhrələrdə acından və soyuqdan sızılısını şərh edirəm? Və yəni milləti-islamın ölüm yuxusuna getməyini yazım?

Xülasətülkəlam, yazmaqla başa gəlməz. Görək bəlkə Xudavəndi-əhədiyyət [bir olan Allah] bir səbəb sala, bizləri də bu bəladan və bu fəlakətlərdən qurtara. Əlbəttə, bizim bu halımızı qəzetələr vasitəsilə bu gün cahana bildirməlisiniz ki, bəlkə bizlərə bir yerdən bir sərəncam çəkilsin. Ümidimiz haqqadır. Ayrılıq əlimizi sizə uzadıraq, bəlkə görüşə bilmədik.

Əqall: Hüseyn Hüseynov”

Yenə imdad istəyirlər

Yenə imdad üçün Təbriz şəhbəndərinə [konsuluna] böylə bir teleqraf çəkilmişdir:

(Surət)

Səvadi eyni teleqraf ki əz-Naxçıvan vükəlayi-səkəneyi-Naxçıvan, Ordubad, Şərur və rəisi-hökuməti-məhəlliyyə Əmirzadə dər-Təbriz bə-şəhbəndəri-xaneyi-dövləti-cümhuriyyəti-müslimini-Qafqas müxəbirə minümayənd.

Xidməti-cənabi-konsuli-hükuməti-Azərbaycan Rauf bəg: quvvayi-müsəlləhi-Əramənə Qəmərli, Sədərak, Dəmirçi və xeyli qəryə-hara qətlim nümudə bəsərma əz hər-tərəf həmlə vü hücum minümayənd. Dər-Şərur zən beçə-ha dər-beyaban-ha firar nümudə vü tələfat mişəvənd. Dər in-barə bə-hüzuri həzrəti-əqdəsü bala vəliəhdi-ərvahinafədə arz. Nümudim əz-cənabi-ali rica vü isteda minəmayəm bə zənanü atfal yek milyon ki dər xari-nehri-Aras sakin-əst rəhm-nümudə-cülü in bəla-ra bəgirid. Konsul-xayi-düvəli-müəzzəmə xassə konsuli-dövləti-ingilis və Amerika-ra ittıla bəd hid ki bəzudi cülü hərəkəti-vəhşiyaneyi-Əraminə-ra giriftə mara xilasi-nümayənd. Bə-ələvə isteda minümayəm ki əhvali mara teleqrafa bə-hökuməti-Azərbaycan dövləti-ingilis ki dər-Tiflis və Baku həstənd ittıla bəhdid.

Əhaliyi-islam səkəneyi-Naxçıvan, Şərur və Ordubad, rəisi-hökuməti-məhəlliyyə Əmirzadə.

Böylə bir teleqrafın alındığını verdiyi surət zirində [altında] müvəqqəti şəhbəndər [konsul] Rauf bəy təsdiq edir və möhürünü səbt edir [möhürünü qoyur].

Qafqaziya müsəlmanları cümhurinin Təbriz şəhbəndərxanası.
(Möhür)

Zəngəzur əhaliyi-islamiyyəsinin [müsəlmanlarının] fəryadı

Eynən:

Bir ay bundan əqdəm [qabaq] təkrar erməni çetələri [quldur dəstələri] əsakiri-mənsurənin təxliyyəindən kəsbi-cəsərət edərək [Osmanlı ordusunun çıxmasından cəsərət alaraq], yüz para köylərimiz qarət və yəğməyə mübtəla olub da, aralıqda minlərcə əhalimiz kəsilib, qanlar seyləbi-bəla [bəla seli] kimi torpaqlarımızı qızartdı. Tamam xak ilə yeksan olub da bayquşlar yatalqası [yatağı] oldu. Namus və şərəfi-milliyəmiz ayaqlar altına alınmış əzildi. Haraya gedərsən islam qaçqınları, hangi tərəfə baxarsan zavallı qız və qadınlarımızın sızıldamaları...

Əcəba nə vaxta kimi bu məntəqədə islam və türk qardaşlarımızın əzilib, məhv olub getməsinə millət qardaşlarımız kənardan biganələr kimi tamaşaçı olacaqdır?

Nə vaxta kimi ermənilərin zavallı millətimize qarşı olan əşqiyyəli [quldurluğu] davam edəcəkdir?

Nə vaxt Yevropa, Amerika milliyətpərvərləri bizim də məntəqəmizə girib, millətimizin hüququnu kəndi əlinə alacaqdır?

Yaxud nə vaxt Gəncə, Badkubə millət qardaşlarımız məntəqəmizdəki qardaşlarını arayacaqlar?

Millətimiz bu məntəqədən təmizlənilib, torpaqlarımız erməni əşqiyalarına məskən, heysiyyəti-milliyətimiz qırılıb amal və arzularımız məhv və nabud edildikdən sonramı? Düşmənlərimiz fürsəti fəvt etməyib var qüvvələri ilə bir gün əvvəl [mümkün olan ən qısa müddətdə] amali-milliyələrinə [milli məqsədlərinə] nail ol-

mağa çalışıb müvəffəq olmaqdan sonra-mı?

Daima məntəqəmizin bir an əvvəl Ermənistanı qoşulmasına sərfi-hümmət edirlər [çalışırlar]. Daima Ararat Cümhuriyyətinin Türkiyə hüdudundan başlayıb Şişə istiqamətinə qədər istifadə edirlər. Ümum millət və dövlətlər çarpışmasını bir anda bir sükutü-ümumiyyətə təbdil edən [ümumi sakitliyə çevirən] mütarikə [atəşkəs], erməni hökumətinə əsla təsir etməyib daima əşqiylər naminə kəndi məsləki və kəndi niyyəti yolunda belə çalışırlar. Bu qədər əşqiylə qarşısında millətimiz tərəfindən heç bir tədabir ittixaz edilməsi [tədbir görülməsi] müşahidə olunmayıb və millətimizdəki ədəmi-fəaliyyət [hərəkətsizlik, tənbellik], idarələrimizdə olan süstlük, əhalimizin qüvvəti-mənəviyyəsinə erməni hücumundan daha artıq və daha əsəfnak [təəssüflü] bir halda qoymayırmı?

Gəncə və Bakı qardaşlarımız tərəfindən yaxın bir zamanda bizim üçün bir iqdamat olunmazsa [addımlar atılmazsa], bu tərəflərin əhvalına vaqif olmaqdan ötrü bir heyət göndərməzsə, təşkilat təqviyyəsi [gücləndirilməsi] və əhalinin ruhunu yüksəltmək üçün lazımı miqdarda əsgəri məmurlar ezam edilməzsə, az bir zamanda məntəqəmizin alt-üst olub dağılmasına və milliyət əsası üzrə yapılan sülh zamanında, millətimizin bu yerlər[ə] əbədilik bir əlvida deməsi üçün heç bir şəkk və şübhə olmadığı məlumdur.

Fövqəzikir [yuxarıda yazılan] məlumatı millətimizin nümayəndəsi ədd [hesab] olunan Gəncə türk müəssisələrinə tövdi edib [tapşırıb], bir an əvvəl məntəqəmizdə türklərin və islamların sülhi-ümumiyyətə

yətə kimi məhv olub dağılmaması üçün ciddi və qəti tədabirin ittixazı və lazımı miqdarda əsgəri, siyasi və mülki məmurların təşkilatımızın təqviyyəsi [gücləndirilməsi] üçün rica və hali-əsfəfnaklığımızın [acınacaqlı halımızın] cəridələrimiz [qəzetlərimiz] vasitəsilə ümum düvəli-müəzzəmələrə [bütün böyük dövlətlərə] məlum edilməsi istirham [xahiş] olunur.

Milli Məclis sədrinin müavini:

Cavad Cavanşir

Üzvi-Məclis [məclis üzvü]:

Molla Haşim Səidzadə

İrəvan müsəlmanlarının təşəbbüsü

Sırağün yanvarın 4-də İrəvan quberniyasının Bakıda yaşayan əhalisi nümayəndələri, 2 yanvar tarixli iclasın qərarına əməl olmaq üzrə İrəvan quberniyasında müsəlmanların düçar olduqları həlakət [ölümcül hadisələrə] və fəlakətlərə xitam verilməsi üçün aşağıda yazılan təşəbbüslərə iqdam etmişlərdir [addım atmışlar]:

T. b. Makinski, Paşa bəy Bayrambəyov, Rəşid bəy İsmayılov və Əziz bəy Sultanov iclasın qərarına görə general Tomson hüzuruna gedib, İrəvan quberniyasına İngiltərə qüvvəsi göndərilməsini xahiş etmişlərdir. İngiltərə qüvvəsi göndərmək mümkün olmazsa, Ararat Hökumətini, erməni quldur dəstələrinin vəhşiyənə hərəkəti əleyhinə ciddi tədbirlər görməyə məcbur etməlidir. Bundan əlavə, İrəvan quberniyasının erməni və müsəlman əhalisinə dəyən zərəri aşkar edib, müqəssir tərəfindən almaqdan ötrü müştərək bir komissiya göndərməlidir.

General Tomson nümayəndələrə demişdir ki: İrəvan quberniyasına göndər-

məyə qüvvə yoxdur. Lakin İrəvan quberniyasında olan İngiltərə zabitlərinə yazıb xəbər veririk ki, İrəvan quberniyası müsəlmanlarının mənafeyini mühafizə etsinlər.

Bunlardan əlavə, [Məhəmməd] Məhərrəmovla Makinskiyə həvalə olunmuşdur ki, İrəvan quberniyası müsəlmanları əhvalı haqqında Azərbaycan Parlamanına bəyannamə ilə müraciət etsinlər. Azərbaycan Parlamanının İrəvan quberniyası üzvlərindən xahiş edilmişdir ki, İrəvan quberniyası müsəlmanları haqqında Azərbaycan Hökumətinə istizah [sorğu] versinlər. İrəvan quberniyasında müsəlmanlar əleyhinə olan erməni dəstələrinin hərəkəti haqqında Şurayi-Vükəla Rəisinə [Baş Nazirə] müraciət edilməsi dəxi qərara alınmışdır.

İrəvan quberniyasında olan erməni quldur dəstələri əleyhinə ciddi tədbirlər görülməsi Azərbaycan Hökumətindən xahiş edilmişdir. Əziz bəy Sultanov ilə Yusif bəy Tahirova həvalə olunmuşdur ki, həmvilayətlər cəmiyyəti təşkil etməkdən ötrü bu yaxın günlərdə Bakıda yaşayan İrəvan quberniyası əhalisini dəvət etsin.

SÜLH ƏTRAFINDA

London – Gələcək Sülh Konfransının rəisliyinə (prezident) Klemansonun intixab ediləcəyi [seçiləcəyi] zənn olunur. Baş və ən mühüm məsələlər bütün dövlətlərin sülh nümayəndələrinin iştirakı ilə müzakirə ediləcəkdirlər. Bundan əlavə, əvvəlcə məsələləri hazırlamaq üçün iki böyük komissiyon təşkil ediləcəkdir. Bu komissiyonlara hər iki müharibə [savaşa]

dövlətlərin nümayəndələri seçiləcəkdir. Amerka senatoru Lodja, Vilsonun sülh maddələri hazırlığı vagüzar ediləcəkdir [təşvirlənəcəkdir] ki, onlar Millətlər İttifaqına, dənizlərin azadlığına, məxfi diplomatiyaya və təslihin [silahlandırmanın] artırılmasına dairdir. Lodj bəyan edir ki, bu əsasları yeritmək üçün böyük qədəmlər götürmək, bütün sülh danışıqlarını xələldar edə bilər.

Sülh Konfransı heyəti

İstanbul – Dekabrın 24-ündə Londondan çəkilən simsiz teleqrafla xəbər verilir: “Deyli nyus” qəzetəsinin məlumatına nəzərən [görən], Almaniya ittifaqı nümayəndələri ilə olacaq Sülh Konfransı yanvarda, Versalda dəvət ediləcəkdir.

Fransa tərəfindən Klemanso, Brian, Tardyö və Burjua göndəriləcəklərdir.

İngiltərə nümayəndələri isə Lloyd Corc, Balfur, Redinq; müstəmləkələrdən və əmələlərdən [fəhlələrdən] də bir neçə nümayəndə olacaqdır.

Amerika tərəfindən isə Rəisi-cümhur [prezident] Vilson, sabiq Xariciyyə vəziri Rut, Lansinq və polkovnik Hauz iştirak edəcəklərdir.

GÜRCÜ-ERMƏNİ TOQQUŞMASI

Mütərikə [atəşkəs]

Erməni Lori dəstəsi komandanı general Silikovun teleqramı.

“Qarakilsədən erməni qoşunları Ərkani-hərbindən [Baş qərargahından], 2 yanvar 1919.

Bir neçə müharibədən sonra biz Şüləverdən Sadaxliya çəkildik (axıncı

xəbərlərə nəzərən Sadaxlı da gürcülər tərəfindən işğal edilmişdir). Müttəfiqlərin təklifi üzərinə Sadaxlı-Dmanisi xəttində Gürcüstanla Ermənistan arasında mütarikə əqd edilmişdir [atəşkəs imzalanmışdır]. Bizim nümayəndələrimiz general [Qavriil Qriqoryeviç] Karqanov, Martirosov, Artunyan Tiflisdədirlər.

Silikov”

Gürcüstan qoşunlarının ştabı xəbər verir: Gürcüstan Hökuməti binagüzarlığı [sərəncamı] ilə dekabrın 31-i saat 24-də bütün xətti-hərbdə [cəbhə xəttində] müharibələrin dayandırılmasına əmr verilmişdir. Belə ki, ermənilər müharibə başladıkları yerə çəkilməli, gürcülər isə işğal etdikləri yerləri əllərində saxlamalıdırlar.

QƏZETƏLƏRDƏN

Bolşeviklərin vəziyyəti

Xarkov qəzetələrinin məlumatına nəzərən, Müttəfiqlər tərəfindən Kronştadt işğal edilmişdir. Kronştadt matrosları Müttəfiqlərin tərəfinə keçmişləridir.

Petroqradaın hali

Petroqradaın süqutu gözlənilir. Petroqradaın ətrafına külli surətdə qoşun cəmlənmişdir. Müttəfiqlərin hücumu münasibətilə bolşeviklər arasında şiddətli həyəcan vardır. Bolşeviklərin başçıları əcnəbi məmləkətlərinə getmək üçün pasport hazırlayırlar.

* Liflandiyada başlanmış olan bolşevik hərəkətləri şimdiki qətiyyənlə tərkd edilmişdir.

Bolşeviklər və əhali

Pyatiqorsk, Həsəntuki və Kislovodsk şəhərləri büsbütün bir xəstəxanaya dönmüşdür. Minlərlə Qırmızı ordu (Krasnıyarmeyes) nəfəratı [əsgərləri] tibbi müavinət [yardım] olmadığından ölürlər. Əhali aclıq və bolşeviklərin qərarindən artıq əziyyət çəkir. Bolşevik komissarları camaat şeylərini müsadirə edərək, onlardan təzminatı-hərbiyyə [hərbi təzminat] alırlar və sonra bunların kəffəsi [hamısı] qərar edilən şeylərlə bərabər gizlənilir.

Kubanda

Nikolayev təriqi [yolu] ilə Yekaterinodardan xəbər verilir:

Bu gün Fövqəladə Kuban Radası tərəfindən qoşun atamanlığına Filimonov intixab edilmişdir [seçilmişdir]. Atamanlığa namizədliyini qoymuş olan hökumət rəisi Biç qaralanmışdır. Rada Filimonovu qayət səmimiyyətlə alqışlamışdır. Filimonovun atamanlığa intixabı Müttəfiqlərin heyəti və Könüllü ordu komandasını artıq məmnun buraxmışdır. Rada tərəfindən yeni intixab edilmiş olan Filimonov, ən ciddi cümhuriyyətçi, azadiyi-millət [müstəqillik] tərəfdarıdır.

Polkovnik Filimonov, Kubanda ən nüfuzlu bir zətdir. Mümaileyh [adı çəkilən şəxs], ələddavam [davamlı surətdə] irad etdiyi [söylədiyi] nitqlərində Rusiyanın ancaq federasyon əsası ilə cümhuri bir dövlət ola biləcəyini iddia edir. Kuban da Rusiya Federasyon cümləsinə daxil olmalıdır. Ancaq bu şüar ilə Kuban kazakları könüllü dəstələr cərgələrində mübarizədə davam edə bilərlər. Kuban qoşun atamanı, Kuban məmləkətinin və Kuban əsgərlərinin başçısı hesab olunur. Divan-

da [məhkəmədə] tənbehə [cəzaya] düçar olanların cəzalarını bu ataman bağışlaya bilər və əskildər. Qoşunlar atamanı, mülki və hərbi məmurlar təyin edər və onlara rütbə verir. Qanun tərtib edən Radanın qərarlarını ataman iki həftə müddətlə təsdiq eylər və sonra onları ümumara [ictimaiyyətə] elan eylər.

* Sevastopol – Kuban Radası sədri Filimonov qəzetəçilərlərlə müsahibə edər-kən demişdir ki, Kuban Radası, federasyon əsası ilə ancaq Rusiyanın ehyə ediləcəyini [dirildiləcəyini] zənn edir. Nəhayət, Kuban Hökuməti diktaturanın qətiyyəni əleyhindədir.

Ukrayna inqilabiyyun [inqilabçı] fir-qələrinin əsası

Kiyev – “Trudavaya qazeta” yazır: Bütün Ukrayna sosialistlərinin ümumi bir xətti-hərəkət əsası təşkili üçün müttəhidən [birgə] iclasları vəqə olmuşdur. Fir-qələrin əksəri işbu əsaslarda bu rəyə gəlmişlərdir: Ukraynanın istiqlaliyyəti, Qalçıya ilə birləşmək, bütün dövlətlərə qarşı bitərəf olmaq, daxili işlərdə isə Zəhmət Konqresi, yerlərin və bəzi ticarətxanaların ümumiləşdirilməsi və ticarət üzərində kontrol təyini.

Lehistan Demokratik Cümhuriyyəti

Berlin – Simsiz teleqrafla xəbər verilir: Varşavadan verilən əlavə məlumata nəzərən, Lehistanda demokratik üsulu təşkil edilir. Regent Şurası, məmləkətin bütün ümuri-idarəsini [idarəetmə işlərini] hərbi diktator Pilsudski ixtiyarına vermişdir. Pilsudski demokratik fir-qələri nümayəndələri ilə danışıqda bulunduqdan sonra Lublin[dəki] milli hökumət başçıla-

rından olan Daşinskinin təhti-sədarətində [sədriyi altında] yeni bir hökumət təşkilinə qərar vermişdir.

Lehistan sərhədi

Varşava – “Qolos naroda” qəzetəsinə Polşadan yazırlar: Etilaf [Antanta] dövlətlərinin Lehistan barəsində olan təklifləri Vilson təklifindən o yana keçir. Etilaf dövlətləri təklif edirlər ki, nəinki yalnız polyak yerləri, hətta əksəriyyəti polyak təşkil edilən yerlər də Polşaya verilməlidir. Böyləliklə bütün Yuxarı Sileziya polyaklara keçir. Bundan əlavə, bütün müharibədən gördüyü xəsarəti Polşa, Almaniyadan almalıdır.

Prens Salarüddövlənin həbsi

“İskra”nın yazdığına görə, dekabrın 28-də Hacı Pirus kəndi yanında “Konkum” paraxodundan ingilis dəstəsi enib, orada olan İran şahzadəsi Salarüddövləni həbs edib, Tazəşəhərə gətirmişlər imiş.

Hindistan nümayəndələri

Hindistan sülh mürəxxəslərindən [nümayəndələrindən] 15 nəfəri Londona varid olmuşdur [getmişdir].

* Berndən verilən məlumata nəzərən, Almaniya qəzetələri xəbər verirlər ki, fransız əsgərləri Visbadeni işğal etmişlərdir.

TÜRKÜSTAN HEYƏTİ- MÜRƏXXƏSƏSİ İLƏ MÜSAHİBƏ

Qəzetəmiz mühərrirlərindən [müxbirlərindən, yazıçılarından] birisi ilə İstanbuldan şəhərimizə təşrif gətirmiş Türküstan

heyəti-mürəxxəsəsi[nin] [nümayəndə heyətinin] görüş[ü] əsnasında aşağıda bəyan edilən məlumat alınmışdır:

“İstanbula çoxdan bəri getmişdik. Azərbaycan mürəxxəsləri [nümayəndələri] orada ikən, onlarla görüşərdik. Vətəndən çıxandan bəri, orası nasıl yaşadığından müsəddəq [təsdiq edilmiş] məlumatımız yoxdur. Təəssüflər ki, bütün Türkünstan üçün (Türkünstan dedikdə mən təkcə Zakaspi ölkəsini götürməyirəm; siz də, biz də türk, vətənimiz də Türkünstandır, əfəndim), işlə söylədiyim ölkəmizin ümumuna göz mənəzələsində [göz yerində, dərəcə-sində] olmuş Azərbaycan, mavərayi-Xəzərdə [Xəzərin digər tərəfində] yaşayan qardaşları həyatından müxbir [xəbərdar] deyil. Bu gün hazırda və yeni paydar [bər-qərar] olmuş hökumətlərin, dövlətlərin həpsinin gözü fəqət [yalnız] buradadır, fəqət [yalnız] buradan imdad istəyəcəklər. Sizin öhdənizə qardaşlıq haqqı olaraq, digər dövlətlər üçün də çalışmaq vəzifəsi düşəcəyi təbiidir. Zənnimizcə, müştərək hökumətiniz təşəkkül etdikdən sonra, digər qonşularınızla, xüsusən qardaşlarınız Şimali Qafqaziya və mavərayi-bəhri-Xəzərlə bərabərlikdə çalışmağa Azərbaycan cəhd edəcəkdir.

İstanbul həyatı bir çox cəhətdən fəna deyildir. Həyat orada yarı-adi bir tərzdə keçir. Yenə də cəmiyyətlər, konfranslar, məktəblər, digər ictimai idarə və müəssisələr, həpsi öz qaydası ilə gedirlər. Həyati-ictimaiyyədə [ictimai həyatda] bircə dəyişiklik görülürsə, o da müharibə bitdikdən sonra kabinetlərin [hökumətlərin] çox az ömür sürmələridir. Onun da səbəbi ildırım sürəti ilə biri-birini təqib edən həvadis [hadisələr] olsa gərəkdir. Görürsünüz, Tə-

lət Kabinəsi müharibəyə başladı, onun kabinetini düşdükdə İzzət paşa Kabinəsi gəldi. O da mütarikə şəraitini [atəşkəs şərtlərini] qəbul etdi və zaman iqtizasınca [zəmanənin şərtlərinə görə] bu, Məclisi-Məbusanın ədəmi-etimadınca [etimadını qazanmadığı üçün] iki tərəfdən istefaya məcbur oldu. Onun əvəzində Tofiq paşa Kabinəsi gəldi. Tofiq paşa Kabinəsi etilafçılardandır, Məclisi-Məbusan isə “İttihad və Tərəqqi” firqəsi əli ilə çağırılmış, onun üçün də Kabinəni pək qatı tənqid edəndir. Şimdi bu səbəblə etilafçılar, yeni Məcsili-Məbusan dəvətini qəzetlər vasitəsilə meydana atdılar.

Qalib paşa rəyasəti [başçılığı] altında müsəlihə [barışıq] üçün hazırlaşan heyət çox ciddiyyətlə gələcək Sülh Konfransına məvadd [maddələr] hazırlayır. Bu heyətdə Müttəfiqlər nümayəndəsi də vardır. Qəzetlər də son zamanlarda əllərindən gəldikcə Tələt Kabinəsini tənqid edir, hətta məsuliyyətə almaq məsələsini də araya atmışlar. Etilafçılar bu gün üçün vətəni toplamaq, onun hər canlı qüvvələri ilə bərabər işləmək əvəzində, var qüvvələri ilə ittihadçıları töhmətləməklə iştiğal edir [məşğul olur]. İttihadçılar isə bunlara heç alı verməzlər [aldırış etməzlər]. Bu yaxınlarda firqənin mərkəz komitələri əzası [üzləri] toplandı, yeni komitə seçildi. Artıq bir “Təcəddüd” firqəsi də meydana çıxdı.

Türk əfkəri-ümumiyyəsi [ictimai fikri] pək nazik [incə], pək həssasdır. Həqiqətən, nə qədər mətbuat firqəçilik nöqtəyindən ifrata qalxışsa da, vətənə bir xətrə [təhlükə] gəldiyini ta uzaqlardan anlayacaqdır. Müttəfiqlər əsgəri qüvvəsini bir az artıran kimi, türk əfkəri-ümumiyyə-

yəsi qələyana gəldi [coşdu], protestolar verdi. Müttəfiqlər o zaman İstanbulda çoxlanmış əsgərlərin Rusiyaya doğru gedəcəyini elam etdi [bildirdi] və bunların heç bir zaman türklər üçün bir təhlükəni haiz [təhlükə daşıyan] qüvvə olmayacağını andırdılar. İstanbul Rusiyaya atılacaq əsgəri qüvvə üçün bir üssülhərəkə [baza] kəsiləcəkmış. Həqiqətən də o qüvvə sonradan bir hissə Odessaya göndərildiyini bildik.

İman edirəm ki, bu millət, vətəni heç bir zaman bəlaya uğratmayacaq və bu Cahan müharibəsindən aldıqları dərs-ləri kölgəsində daha nazik [diqqətli], daha ciddi siyasətçi olacaqlar. Lakin bir şey var ki, qəzetələr də, əfkari-ümumiyyə də bir çox şeylərdən müxbir deyildir. Mütərikə şəraitini bilməzlər. Bakıdan hənüz türk-islam orudusunun getdiyindən qəzetələr-də bir şey görüldüyü yoxdur. Bunların məchul buraxılmasında müqəssir kimdir və müqəssirdirlərmi, orasını söyləməyə-cəyəm.

Kabinələr gələr, kəndi işini yapar, vəzi-fəsini ifa edər, gedər. Məclisi-Məbusan bir çox yanlışları təshihə [düzəltməyə] çalışar. Bunlar həpsi öz yerində olması ilə bərabər, bugünkü Türkiyədə ən böyük iradə, Sultan həzrətlərinin kəndi əlində-dir. Sultan isə dedikcə müstəid [bacarıqlı] və zəki bir zətdir. Millət də sultanı pək sevir. Hamıdan artıq ona etimad göstərir.

Qadınlara gəldikdə, həyatı-ictimaiyyə-də [ictimai həyatda] bunları erkəklərdən ayrı tutmaq imkan xaricindədir. Çünki bunlar da onlarla bərabər işlər, bəlkə on-lara təvəffüq edər [üstün gələr]. Gənclərə gəldikdə, həpsində bir vətənpərvərlik, həpsində kultura, mədəniyyətə doğru

yürümək kimi uca ideallar görülür.

Ümumiyyətlə bugünkü İstanbul, beş sənə demirəm, böylə iki sənə bundan ilə-riki İstanbul deyildir. Gündən-günə incə-ləşmiş, həyat get-gedə təbii yolunu bul-mağı bizlərə böyük ümidlər verməkdə-dir.”

Bə'd [sonra] söhbət Bakıdakı tətillə va-rıb, general Tomson tərəfindən fəhlələrə verdiyi vədələrdən bəhslə, müsahibimiz fikirlərini böylə bəyan etdilər:

“Bəzi hürriyyətlərin təmini ilə mətbu-at da zənciri-qeyddən [əlini-qolunu bağla-yan zəncirdən] azad olan kimi olmuşdur. Mətbuatın azadlığı arzu edilən bir şey olsa da, bu azadlıqdan bizimkilər deyil, müxaliflərimiz istifadə edəcəklər. Yaz-aqlarını Avropa qulaqları pərdəsindək yetiştirəcəklər. Bu növlə də Avropada kəndilərinə daha artıq mühibblər [dost-lar], tərəfdarlar qazanacaqları aşkar işdir. Bizdə isə burada fəqət bircə türkcə qəzetəmiz var. Ondan keçdikdə, bizim qəzetələrin Avropaya getməsinə təşəb-büs edilməz. Onlar isə kəndi təşkilatları köməyi ilə hər birini Avropanın gözü-nə tıxar, diləyini ona andırar, kəndilərinə propaqandalar yapar. Ümum türk-islam dövlətləri, bilxassə Azərbaycan, satqın propaqandanın Avropa məhafili [dairələri] üçün əl-zəm olduğunu nəzərə almayı-r. Bu isə ən vacib və ən mühüm bir şeydir. Siz söyləyirsiniz ki, bu barədə məsələ qaldı-rılmışdır. Arzu eylərdim ki, böylə xeyir iş-lər tez əmələ gələydi. Güman edirəm ki, qardaşlıq xatirəsinə, türklük şərəfinə Azərbaycan kəndisi üçün çalışarkən Avro-pa və yaxud başqa yerdə bizim Türküs-tanı da unutmaz. Bu gün hamısının gözü bircə buraya tikilmişdir.”

- *Gələcəkdə Türkünstan üsuli-idarəsini nasıl düşünürsünüz?*

“Türkünstanın gələcəyi bizi pək çox düşündürür, səbəbi də odur ki, Türkünstanın bugünkü halı bizim üçün çox da aydın deyildir. Bir ay bundan əqdəm [qabaq] yenə də Türkünstanda bolşeviklər tərəfindən yəğma və qarətlər olduğı xəbəri eşidildi. Hələ orada bolşeviklərlə menşeviklər miyanında [arasında] mübarizə gedirmiş. Orada hind və ingilis ordusu da bolşeviklərlə döyüşmüş. Fəqət yenə də həqiqəti-hal məhəllində [yerində] bəlli olacaqdır. Buradan bir qəti şey söyləmək olmaz.

Biz buradan Azərbaycan Hökumətinin gündən-günə Müttəfiqlər yanında kəsbi-hörmət etməsi [hörmət qazanması], Azərbaycan istiqlaliliyyətinin möhkəmləşməsinə böyük bir dəlil olduğunu görməklə qəlbən şad oluruz. Bizi məsrur edən [sevindirən] yenə bir şey varsa, o da Azərbaycanın hökumət təşəkkülü üçün oxu-muş adamlarının be-qədri-imkan [imkan daxilində] var olduğunu. Bizdə isə bu yoxdur.”

- *Sizlərin bir neçəsi Avropa Sülh konfransına gedəcəkmiz?*

“Bəli, gedəcəkdir. Lakin əzəlcə vətənə gedib orada millət tərəfindən nümayəndələr seçmək lazımdır. Bizi İstanbula getmək üçün seçmişlərdi, Avropanın böyük sülh məhkəməsinə seçməmişlərdi. İştə onun üçün biz buradan vətənə gedəriz. Orada bizi seçsələr, gəlib Avropaya gedəriz. Lakin bizi qəmgin edən bir şey vardır ki, bizdə Azərbaycanda olan kimi müstəid [istedadlı] oxumuşlar yoxdur. Rusiya istibdadı bu neçə illərdə Türkünstanı bir sağmal inək kimi daima sağmış, mədəniyyət

nuru ilə oranı parlatmamışdı.”

- *Atidə [gələcəkdə] Türkünstanda nasıl bir idarə arzu edərdiniz? Madam ki, fəal və dəyərlı kişilər [insanlar] yoxdur, o zaman Türkünstan idarəsi kimə həvalə ediləcəkdir?*

“Bu isə Türkünstan üçün ən qorxulu hələtdir. Çünki burada çalışan var, Türkünstanda isə biz gedib kimlərlə işləyə biləcəyik? Bolşeviklərləmi biz müttəhid [birgə] və müttəfiq işləyəcəyik? Türkünstanda bolşevizm tamam mənası ilə bir quldurluq şəklinə girmişdir. Bu isə bütün əhalini və bizi bolşevizmdən ikrah edəcəyi [nifrət etdirəcəyi] aşkar işdir. Əhali Rusiyadan büsbütün üz çevirmişdir. Çünki, biz müstəbid Nikolaydan birdəfəlik döndüyümüz kimi, bolşevizmdən də döndük. Kerenski zamanı bizi əzəldə çox sevindirdi, fəqət sonradan Kerenskinin adı bir rus olması, bizcə, aşkar oldu. O[nun] da Türkünstana bir müstəmləkəyə baxan kimi baxdığı görüldü. Onun üçün biz hər bir idarə altına girməyə hazır olmaqla bərabər, Rusiyanın təhti-idarəsinə [idarəsi altına] keçməmişdən çox narazıyıq. Türkünstan üçün ən sağlam, atimiz [gələcəyimiz] üçün ən məntiqi yol varsa, o da Azərbaycan ilə Türkünstanın birləşməsidir. Əhalinin də buna artıq rəğbəti vardır. Türkünstanın hər nasıl olsa, Rusiya idarəsi altından çıxmasına bizdən başqa qeyrilərinin dəxi çalışacağı təbiidir. Çünki, Hindistanı və başqa ingilis müstəmləkələrini fəqət [yalnız] müstəqil Türkünstan mühafizə edəcəkdir. Bu nöqtəyi-nəzərdən, Rusiyanı əski qüvvəsinə olmasa da, onun yarısı halına gətirmək ümumi siyasət nöqtəyi-nəzərinə pək namünasib olacaqdır. Xüda nəxəstə [Allah göstərməsin] Türkünstan Rusiya ida-

rəsi altında qalarsa, o zaman irtica mübəşşirləri [xəbərçiləri] qudurmuş qurd kimi Türkünstan üzərinə atılacaqlardır. Və bütün var-yoxumuzu daşıyıb iç Rusiyaya aparacaqlarına şübhə yoxdur. Bizi Rusiyaya vermək istəsələr, Türkünstan əhalisi başqa idarəni Rusiya hakimiyyətinə tərcih görəcəkdir. Hər halda indidən Türkünstan haqqında qəti bir söz demək erkəndir. İnşallah Azərbaycanın çalışması ilə biz də bir gün səadətə nail olacağımaza şübhə etməyiriz.”

M. H.

HƏQQ-TƏALA RƏHMƏT BUYURSUN

* Keçən gün, Keşlə camaati-müslimin [müsəlman camaatı] köylülər miyanında [arasında] meydana çıxardığı birinci el xadimi olan Kərbəlayi Hacı Mirzə Quluzadə həzrətləri ilə axırncı dəfə olaraq vidalaşmış, onu kədərli torpaqlar altına göndərmişdi. Şu möhtərəm əfəndi, bütün ömrünü el xidmətinə sərf edərək, axırncı nəfəsinədək ümumiyyət rahatlığı mərhumun virdi-zəbanı [dilinin əzbəri] olmuşdu. Kərbəlayi Hacı Mirzə kəndisinin bisavadlığına baxmayaraq, camaatının mədəniyyəti və məktəbi uğrunda ağır zəhmətə mütəhəmmil olaraq [zəhmətlərə dözərək], ümumən məhəbbülqulubu [qəlbini sevimsi] olmuşdu. Həyatının son günlərini aclıq ölümünə məhkum edilən camaatına təqdim edərək: “Həqir vücudum nəyə qabil, hangi qism fəaliyyətə layiq isə sərf ediniz, mən müzayiqə edəmməm [əsigəmə-rəm]” dediyi üçün camaat yekdil olaraq müşarünileyhi [adı çəkilən şəxsi] yeni təsis

edilən “İrşad” müstəhlik [istehlak] cəmiyyətinə sədr intixab edərək [seçərək], cəmiyyətin bütün ağır məşəqqətlərini o vücudi-möhtərəmin öhdəsinə həvalə edir. Bir sənə tam idarə etdiyi “İrşad”ın həm sədri, həm prikazçiki, həm alıcısı, həm satıcısı vəzifəsini ifa edərək, sənə tamında [ilin sonunda] kəməli-mətanətlə əhaliyə, bir min rublə ilə bina edilən cəmiyyəti 40 min rublə nəqdiyyə ilə təhvil verib, bistəri-mərəzə [xəstəlik döşəyinə] çəkilmişdi. Şu qədər ağır məşəqqətlərə təkce Quluzadə kimi möhtərəm el və insaniyyət xadimləri mütəhəmmil ola bilərdi.

İştə bunun üçün müşarünileyhin “İrşad”da çalışmış baqi-mandə [geridə qalan] zəhmət yoldaşlarına, aileyi-kədərli-dəsinə [kədərli ailəsinə] və bilümmən Keşlə camaati-müsliminə [müsəlman camaatına] bəyani-təziyyət edərək [baş sağlığı verərək], Allahu-təala həzrətlərindən onlara səbri-cəmil əta olunmasını istirham və təmənnə edərək.

* Genə 28 kanuni-əvvəldə [dekabrda] Seyidzadə Bədrəddin əfəndinin pədəri-möhtərəmi [möhtərəm atası] Ağa Mirkəzım Seyidzadə həzrətləri dari-bəqaya rəhlət edərək [əbədiyyət evinə köçərək, vəfat edərək], xaki-qüfrani-əbədiyyətə [əbədi mərhəmət torpağına] çəkildi. Şu möhtərəm babanın əbədi olaraq camaat miyanından [arasından] çəkilməsi, bütün Keşlə caamatı üçün bir müsibət, yas təşkil etdiyi mühəqqəddir [qətidir]. Yetmiş beş sinninə [yaşına] varmış şu qoca seyid, el maarifi və tərəqqisi uğrunda olmazın zəhmətə [zəhmətlərə] qatlanaraq, irs qoyub getdiyi xidməti şayani-heyrət və təqdirdir [heyrətə və təqdirə layiqdir]. Xüsusən, yeni fikirlə cavan fəallarımızla qo-

calarımız miyanında, kəndi nüfuzu sayəsində bir vasitəyi-irtibat [əlaqə vasitəsi] idi. Cavanlarımızın yeni fikrinə qocalar ziddiyyət göstərdikdə, əks-rəftara başladığıda, Mirkazım ağa kəndi müdaxiləsi ilə cavanlara təqviyyət [güç] verərək, hər zaman yeni fikirlərə tərəfdar, tərəqqi və təalimiz [ucalmağımız] yolunda artıq səy etmədən müzayiqə etməzdi. Bu sayədə bir çox acı sərzənişlərə qatlanıb, kinayələrə səbr edirdi. Şunca sətirə kifayət edərək ümid bəsləyirik ki, gələcəyimizi Mirkazım ağanın həmsinləri [yaşadları], mərhumun yürütdüyü fikir və məsləkinə rəvac verərək, onun ruhunu şad və biz səfillərə rəhbər olaraq sərgərdan buraxmazlar.

Allahu-təala həzrətlərindən mərhumun aileyi-kədərdidəsinə, xüsusən Seyidzadə Bədrəddin əfəndiyə səbri-cəmil kəramət etməsini niyaz və istirham eyləriz.

Ağababa Yusifzadə

BAKİ XƏBƏRLƏRİ

* Həzrəti Məsih bayramı münasibətilə bələdiyyə idarələrində kanuni-əvvəlin [dekabrın] 24-ü (köhnə qayda üzrə) saat 12-dən etibarən işlər qəti edilib [dayandırılıb], bütүн 25, 26 və 27-sinədək iş olmayacaqdır.

* Bakı qubernatoru mənzil kameralarına [sahələrində] dair Bələdiyyə İdarəsinə bir istihzah [sorgu] vermişdi. Bələdiyyə İdarəsi qubernatora cavab vermişdir ki, ən yaxın zamanda işbu məsələ Bələdiyyə Məclisinə veriləcəkdir.

* Mərkəzi Ev Komitəsi cənbindəki

[nəzdindəki] kiçik komitənin iclasında doktor Bron, şəhərin hişzüssihhəyə [sanitariya-gigiyena qaydalarına] müğayir [uyğun olmayan] əhvalı barəsində bir məruzə oxumuşdur. Kiçik komitə qəti etmişdir ki, məruzənin birər surətini general Tomson və Biçeraxova pişnihad [təqdim] edib, onların nəzərlərini buraya cəlb etməli, bu barədə “Kooperatsiya”ya da müraciət etməlidir. Qəti edilmişdir ki, Mərkəzi Ev Komitəsi, Səhiyyə şöbəsinə 50 min rublə təxsis etsin [ayırınsın].

* Dünən Mərkəzi Ev Komitəsi ilə kiçik komitənin müttəhid [birgə] iclası vəqə olmuşdur. İclasda əzadan [üzvlərdən] bir neçəsi üç dairədə intixabat [seçki] edilib, Mərkəzi Ev Komitəsi ilə mülhəq edildiyi [birləşdirildiyi] barəsində izahat verib, istefa vermək təklif etmişlər. Bu təklif hələlək qəbul edilməmişdir. Zira yekşənbə [bazar] günü yeni intixab olunacaqdır.

* Fəhlə muzdunun baha olduğu üçün dəmiryolu qiymətləri 1919 sənədə ucuzlaşdırılmayacaqdır.

* Ticarət və Sənaye Nəzarəti məhəlli [yerli] və gürcü müəssisədarları ilə bir çox müqavilə əqd etmişdir [bağlamışdır] ki, buradan cövhər aparıb əvəzində qənd gətirsinlər. Qəndin qiyməti 175 rublə [dən] 200 rubləyədək olmalıdır.

Bakıdan ötrü ayaqqabı

Şəhərdə dəvəran edən [gəzən] şayiata məbni [şayiələrə görə], ən yaxın zamanda Bakı üçün ayaqqabı gətiriləcəkdir. Aldığımız məlumatlara görə, həqiqətən xüsusi Bakıdan ötrü Batuma 125-150 minədək ayaqqabı gətirilmişdir. Ehtimal ki, bunlar ev komitələri vasitəsilə əhali arasında təqsim ediləcəkdir [paylanacaqdır]. Şimdi-

likdə işbu şayiətdən naşi [ötrü] bazarda ayaqqabının qiyməti 500-dən 300 rubləyədək azalmışdır.

* İkinci uçastok ev komitələrinin ümumi iclasında Mərkəzi Ev Komitəsi tərəfindən adambaşına 30 qəpik alınması məsələsi müzakirə edilmişdir. Ev komitələri təşkilatının 20-ci maddəsinə əməl olunması qərara alınmışdır. Ev Komitəsinin məharicini [xərclərini] örtməkdən ötrü ev kirayəsinin 10%-i kifayət etmədikdə, uçastok idarələri vasitəsilə Mərkəzi Ev Komitəsinə müraciət etməlidir. Ev Komitəsi sədrinin məsuliyyəti məsələsi şikayət edildikdə uçastok komitəsində baxılmıdır.

* Düşənbə [bazar ertəsi] günü, yanvarın 6-dan başlamış ikinci uçastok ev komitəsi tərəfindən Bolşoy krepstnoy küçədə 47 nömrəli və Sadovı küçədə 34 nömrəli bürolarda girvənkəsi 3 manatdan çörək satılacaqdır. Bundan əlavə, girvənkəsi 3 manat 30 qəpiyə düyü, 5 manat yarım sərbə, 1 manata burakı [qırmızı çuğundur] və 1 manat 20 qəpiyə soğan buraxılacaqdır. Ev komitələri ancaq düyü aldıkları zaman həyətdə yaşayan nüfusu [əhalini] yazıb göstərməlidirlər.

* Ticarət və Sənaye Nəzarətində [Ticarət və Sənaye Nazirliyində] mübadileyi-əməval [mal mübadiləsi] komissiyonu təşkil edilmişdir. Mal dəyişdirilməsi haqqında oraya müraciət edilməkdədir.

ƏRZAQ İŞLƏRİ

* Ərzaq naziri, Ticarət və Sənaye Nəzarətindən təvəqqe edir ki, Azərbaycan ilə Gürcüstan arasında ticarət xüsusunda

bağlanmış olan əhdnamənin surətini Ərzaq Nəzarətinə göndərsin.

* Ərzaq Nəzarəti Çxeidzeyə icazə vermişdir ki, Gürcüstandan beş vaqon qənd gətirib, Azərbaycanda azadə surətdə sat-sın.

* Ərzaq naziri tərəfindən Türük və Məabir Nəzarətinə [Nəqliyyat və Rabitə Nazirliyinə] xəbər verilir ki, cəmi dəmiryol istasyon naçalniklərinə məlum etməlidir, bundan sonra Azərbaycan sərhədindən keçən və Azərbaycana göndərilən bəzzəziyə mallarını [arşın malını, parçanı], Ərzaq Nəzarətindən icazə olmasa buraxmasınlar.

* Qroznı mahalına 500 arşın bez aparmaqdan ötrü Məhəmməd Şərifova Ərzaq Nəzarəti tərəfindən icazə verilmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti Gəncə vəkiliyə müraciət edib, Şamaxı uyezdi Mərazə anbarlarında cəm olmuş taxılın Bakıya göndərilməsini istəmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti Şamaxı qaçqınları üçün qət olunmuş min put buğdanın Şamaxı anbarlarından alınıb, Şamaxı vəkiliyə verilməsini Gəncə vəkildən xahiş etmişdir.

* Ərzaq Nəzarətinə xəbər verilmişdir ki, Bakı tamojnusunda [gömrüyündə] 24 min put tütün vardır.

* Ərzaq Nəzarəti Gəncəyə xəbər vermişdir ki, hökumət əmri ilə Ticarət və Sənaye Nəzarəti nəzdində mal dəyişdirmə şöbəsi açılmışdır. Bundan belə mal dəyişdirmə məsələsi haqqında həman şöbəyə müraciət olunmalıdır.

* Cəfər Rəcəbova Tiflisdən bir vaqon qənd gətirib Azərbaycan dairəsində azad satışa qoyulmasına icazə verilmişdir.

* Ərzaq Nəzarəti Mixail Kuçnayeve

Bakıdan Tiflisə 6 vaqon balıq aparmasına icazə vermişdir.

BİNƏQƏDİDƏN

1919-cu ilin yanvarın 3-də Binəqədi xalq evində biz Binəqədi müsəlman fəhlələri ictimai [yığıncıq] quraraq məclisə əksəriyyəti-ara [səs çoxluğu] ilə Pirqulu Axnazarov sədr və Molla Həsən Qurban oğlu katib seçilir. Sədr axşam saat 6 tamamda məclisi açır. Bir natiq mart hadisə-təliməsini [kədarli mart hadisələrini] təsvir və mart hadisəsindən sonra müsəlmanların hali-dəhşətəngizini zikr edir. Sonra 8 aylıq siyasi övzanı [vəziyyəti] təsvirlə natiq, hüriyyət və təmini-hüquq məmləkəti olan İngiltərə dövlətinin, bütün dünyaya kəndi inqilabi-kəbiri [böyük inqilabi] ilə intibah səhifələri açmış olan Fransa dövlətinin və Vaşinqtonlar kimi əhrar [azad adamlar] vətəni olan Amerika cəmahiri-müttəhidəsinin [Birləşmiş Cümhuriyyətlərinin] tərəfindən paytaxtımıza iki aydan bəri gəlmiş olan general Tomson[un] bizə qarşı adılanə, şayani-təhsin və təqdir [bəyənilməyə və qiymətləndirilməyə layiq] rəftar və siyasətini, bütün hüququmuzu kəndimizə istidrad edən [geri verən] bəyənəmələrini, nəhayət hökumətimizi rəsmən Azərbaycanda qanuni külli-ixtiyar hökumət sandığını söyləyərək İngiltərə dövlətindən, Fransa, Amerika və İtaliya dövlətlərindən, şu dövlətlərin füqərayi-kasibəsindən [proletariatından] nəhayət dərəcədə razılıq izhar edir [razılığını bildirir]. (*Gurultulu, sürəkli alqış-lar*)

Nəhayət Sülh Konfransının, yeni nəşət

etmiş [meydana çıxmış] dövlətlərə birər yer verdiyini və hökumətimizin əsasını təhkim [möhkəmləndirmək] üçün bu yaxında Sülh Konfransına və ulu [böyük] dövlətlər paytaxtlarına nümayəndələr göndərəcəyini söyləyir. Nəticədə Azərbaycan türklərinin artıq əsarət altında yaşamayacaqlarını qeyd edir.

Sonra sədr cənabları bir çox danışıqdan sonra zeyldəki [aşağıdakı] qətnamələri təklif edir:

1) Azərbaycan Parlamanını təbrik və ona etimad.

2) “Znamya truda”, “Naşe vremya” və “Vperyod” qəzetələrinə və bu kimi müfəttin [fitnəkar, şarlatan] qəzetələrə ciddi etiraz.

3) İngiltərə, Fransa və Amerika, İtaliya ümumcahan demokratiyasına teleqraf üzrə rizaməndlik [razılıq etmək] və onların tərəfindən Sülh Konfransına gələn nümayəndələrdən teleqraf üzrə 3 milyonluq azəri türklərinin hüququnu müdafiə etmələrini rica etmək.

4) Qəzetələrdə yazılır ki, Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqı iclasında, müsəlman fəhlələri tətillə komitəsinə izhari-etimad etmişlərdir [etimad göstərmişdilər]. Bu mütləq yanlıştır. Müsəlman fəhlələri iqtisadi cəmiyyətlərdə ümum fəhlələrlə müttəfiq və müttəhiddirlərsə [birlikdədirlərsə] də, siyasi işlərdə yalnız Azərbaycan Cümhuriyyətinə etimad edirlər.

5) Parlaman, Kəsbkarlar İttifaqına üç yer vermişdir. Fəqət Kəsbkarlar buna razı olmayaraq, ümum Bakı fəhlələri tərəfindən Parlamana etiraz etmişlər. İctima, Kəsbkarlar İttifaqının şu xudsəranə [özbaşına] etirazına etiraz edərək o üç yerin ikisini müsəlman fəhlələrinə verməyi xahiş edir.

6) Bu yaxında müsəlman fəhlələri ictimaiyyəti çağırılacaqdır.

*Sədr: Pirqulu Axnazarov
Katib: Həsən Qurban oğlu*

AZƏRBAYCANDA

Göyçaydan bizə yazırlar:

İstibdad zamanı öz balalarını rus ruhu ilə ruhlandırmaq və rus məktəbinə rəğbət etmək istəməyən müsəlman camaatı, məktəblərin milliləşmək xəbərini eşitcək, özlərini pərvanə kimi maarif işığına tullamağa hazır oldular. Millət balalarının bu vaxta kimi mal güdməkdən başqa bir işə məşğul olmayıb, avara və sərgərdan gəzməklərini nəzərdə tutan, daha yatmaq vaxtı deyil deyib qalxışan Göyçay uyezdinin bəzi kənd camaatları, xalq məktəbləri müfəttişinin Göyçaya gəlməyini bilib, öz tərəflərindən vəkilləri vasitəsilə məsləhətnamələr pişnihad [təqdim] ilə təveqqe etmişlər ki, onlar üçün kəndlərində məktəb açılınsın. Lakin müfəttiş cənabları, kənd vəkillərinə müəyyən bir cavab vermədiyindən, qara camaat arasında təzə parlamış maarif həvəsi sönmüşdür. Çünki vəkillər kəndlərinə qayıtdığı zaman camaat bir yerə cəm olub öz vəkillərindən kənddə məktəb açılacaq şad xəbəri əvəzində məyus gəldiklərini görüb onlardan betər məyus oldu. Ləkçilpaq, Kürdəmiş, Yalman, Qarabaqqal kimi kəndlərdə bu vaxta kimi məktəb yoxdur. Qaramadyan, İncə, Müsüslü, Zərdab, Kəndəbil, Müskürlü və bunlar kimi bir çox böyük kəndlərdə məktəblər naməlum səbəblərə görə qapadıldı və ənqərib [yaxın] zamanda Göyçay uyezdində qalan

xalq məktəbləri də qapadılması gözlənilir. Bu da müəllimlər vaxtında məvəcib almadığından və haqları tapdalanmağından nəşət edir [irəli gəlir]. Üç aydır ki, müəllimlər məvəcib almayırlar.

Xülasə, məktəb barəsində Göyçay uyezdindən məlumat verib Maarif naziri həzrətlərindən rica edirik ki, vaxt keçməmiş, bu kəndlərdə məktəblərimiz olsun, ta ki, camaat məyus olmayıb, mənəfəət görsünlər.

Əlif. Əlif.

Gəncədən bizə yazırlar:

Mövlud günü ibtidai məktəblərin müəllim və müəllimələri, mütəəllim və mütəəllimələri [oğlan və qız şagirdləri] hazır olduqları halda “Tavuqçu” ibtidaisinin mütəəllimlərinin və Adıgözəlov məktəbinin mütəəllimlərinin iştirakı ilə gündüz “Zarya-Şəfəq” teatrosunun salonunda Mövludi-nəbiyə dair şeirlər və milli şerqilər oxunduqdan sonra, həmin “Tavuqçu” məktəbinin mütəəllimləri tərəfindən “Çalışqan mütəəllim” nam [adlı] teatro, ümum Gəncə mütəəllim və mütəəllimələri üçün gündüz pulsuz mövqeyitamaşaya qoyuldu. Həmin günün axşamı müəllimlərdən Xuraman xanım, Fəramuş xanım, Səriyyə xanım mütəəllimləəri ilə iştirak etdilər.

Bə'dəhu [sonra] varid olmuş [gəlmiş] möhtərəm artistlər iştirak edərək axşamına “Elan bəlası yaxud vaxtın var” və “Pulsuzluq” əsərləri “Tavuqçu” məktəbinin “Elmə doğru” cəmiyyətinin nəfinə [xeyrinə] oynanıldı və cəmiyyətlərinə 800 manat daxil oldu. Və əlavə Gəncə qəzasının maarif müfəttişi Cavad bəy Cavarliniski cənablarından “Tavuqçu” məktəbi-

nin yetim mütəəllimlərinə 200 manat ianə verildi. Həmin gün sair ibtidai məktəblərin müəllim və mütəəllimləri tərəfindən 81 manat ianə olaraq gəlmişdir. Dubarə, Qafar Kərbəlayi Qurban oğlu 25 manat, Yusif çəkməçi 20 manat və Yaqub Mənsur oğlu 25 manat, Qara Məşhədi Hüseyn oğlu 15 manat, İsmayıl Hüseynqulu oğlu 15 manat ianə olaraq həmin cəmiyyətin nəfinə verdilər. Bu yuxarıda zikr olunandan anlaşılır ki, camaatımızla bərabər ibtidai məktəblərin mütəəllim və mütəəllimələrində də işləmək, milləti sevmək və maarifə çalışmaq hissi oyanmışdır. Və həm də demək olar ki, bu onların mütəəllimlik həyatında ancaq birinci addımlarıdır. Bu xüsusda Allahu-təaladan tofiq [kömək] diləyib deyirəm ki, yaşasın bu yolda çalışan möhtərəm müəllim və müəllimələr və kəndi tərəfindən yuxarıda mövludi-nəbi münasibətilə ianə ilə və ya işlə iştirak edən cənablara qarşı təşəkkürümü izhar və bəyan edirəm.

*“Tavuuqçu” məktəbinin müdiri:
Paşa Hüseynzadə*

İANƏ

Artist Mirzə Muxtar Məhəmmədov nəfinə [xeyrinə] olaraq idarəmizə aşağıda göstərilən zəvətdən [şəxslərdən] ianə gəlmişdir.

Şəfi bəy Rüstəmbəyov - 30 manat
Ceyhun bəy Hacıbəyli - 25 manat
Əliabbas Rzazadə - 25 manat
Hacı bəy Axundov - 25 manat
Cəmi 105 manat

Yeni güşad edilmiş [açılmış] Dardanel lokantası

Hər gün təmiz və ləziz yeməklər hazırdır. Təbaxətdə [aşbazlıqda] fəvqəladə ixtisas kəsb etmiş [qazanmış] olan aşçımızın təhti-nəzərətində [nəzarəti altında] hər dürlü Asiya və Avropa yeməkləri mövcud bulunur. Lokantada piano və skripkaçılar tərəfindən əhviyyətilətifə təənnümsaz olmaqdadır [lətif havalar çalınmaqdadır]. Qiymətlərin fiatı əhvəndir [aşağıdır, ucuzdur]. Vorontsovski caddədə, Parapet qarşısında. Telefon nömrə 59-40. Müdir: Balabəy Xəlilbəyli.

* * *

Bu günlərdə müqtədir şairlərimizdən **Əbdülsəlimzadə Məhəmməd Hadi əfəndinin** “İnsanların tarixi faciələri” yaxud “Əlvahintibah” adlı mənzum əsərinin birinci cüzü çapdan çıxıb mövqeyi-füruşa [satışa] qoyulmuşdur. Kitabça gözəl və qalın kağız üzərində təb’ [çap] edilmiş, fiatı [qiyməti] 2 manatdır. Turan mətbəəsində, Parapetdə “Məktəb” mağazasında və Bazar caddəsində Paşa Qasımzadənin mağazasında.

b. 4 – 3

Doktor Doktor Samuil İzrailoviç Kopelioviç

Daxili və əsəbi mərəzə mübtəla olanları hər gün axşam saat 5-dən 8-ə kimi qəbul edir. “914” dəvasını [dərmanını] istemal edir [işlədir]. Voronsovski caddədə nömrə 17, ikinci mərtəbə. Telefon 50-82 və 93.

282

Qoldqor-Fradkinin Diş müalicəxanası

Dərya kənarında Başenni küçədə Ramazanovun 10 nömrəli evində qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi və 4-dən 7-yə kimi.

2607

**Həkimlərin xüsusi
gecə və gündüz növbələri**

Ünvan: Bolşoy Moskva mehmanxanası, Qoqolevski və Torqovi küçələrin küncündə.
Telefon nömrələri 7-96 və 49-81. Naxoşların evinə gedirlər.

Doktor Musa bəy Rəfiyev

Daxili əmraza [xəstəliklərə] düşər olan naxoşları qəbul etməyə başlamışdır. Səhər saat 9-11-ə kimi. Axşam saat 5-7-yə kimi. Ünvan: Armyanski, nömrə 15. Telefon 16-80.

b-37

Doktor Leonid Ter-Avanesov

Daxili naxoşları və naxoş çocuqları qəbul etməyə başlamışdır.

Hər gün səhər saat 8 yarımdan 9 yarıma kimi; 12-dən 2-yə kimi; axşam 4-dən 6-ya kimi.

Ünvan: Merkurievski küçədə 5 nömrəli evdə (Doktor Parsadanovun azarxanasında). Telefon 41-18.

2627

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir:

Səhər saat 8-dən 10-adək; axşam saat 4-dən 6-yədək. İçəri şəhərdə Malı Krepostnovi küçədə 8 nömrəli evdə. Telefon nömrəsi 36-91. Малая-Крѣпостная ул. д. № 8. Телефон № 36-91.

Türk təqvimi

Yeni və əski üsul ilə türk təqvimi

Yaxın günlərdə Hökumət mətbəəsi rusca və türkcə yeni və əski üsullar ilə nəfis divar təqvimləri buraxacaqdır. Qiyməti münasib olacaqdır.

Müraciət üçün adres: Birjavaya küçədə Skobelevin evində Hökumət mətbəəsində və ya Parapetdə “Azərbaycan” qəzetəsi mətbəəsində.

b-38 10-1

AXŞAM TAMAŞASI

Hökumət Teatrosunda (sabiq Mailov) düşənbə [bazar ertəsi] günü, yanvar ayının 6-sında 1919-cu ildə Hacıbəyov Qardaşlarının müdiriyyəti artistləri iştirakı ilə bu mövsümdə əvvəlinci dəfə olaraq təntənəli və qayət gözəl surətdə Osmanlı tarixindən götürülmüş, mövqeyi-tamaşaya qoyulacaqdır:

Sultan Əbdülhəmidin

**xəl'i [taxtdan salınması] və yaxud
zülm və istibdadın axırı**

Faciə 5 pərdədə

Əsəri-Rza Zaki

Bu faciədə Ənvər və Niyazi bəylərin Əbdülhəmidin taxtdan endirib və onun yerinə Sultan Məhəmmədi-xamis [V Məhəmməd] həzrətlərinin əyləşməsi göstəriləcəkdir.

Səhnədə məşhur artistimiz Mirzəağa Əliyev millətə dair şeirlər oxuyacaqdır.

İştirak edir cəmi artistlər.

Tamaşa başlanacaq axşam saat 7-də.

Bu oyuna məxsus libaslar hazırlanmışdır.

Biletlər indidən satılır.

Rejissor: Rza Darablı

Müavin: Xəlil Hüseynov

Səhnəni tərtibə salan müdir: Hüseyn Rəhimov

2633

**Müdir və baş mühərrir:
Ceyhun bəy Hacıbəyli**

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Məhv olan millət kütləsinin naləsi: İmdad diləyi

səh. 83. “Tuğut”: qəzetdə “Tuvut” kimi getmişdir.

“Əqəl: Hüseyin Hüseyinov”: “ən kiçik; ən az” kimi mənalara gələn “əqəl” sözü imzadan əvvəl işlədildiyində “aciz qulunuz; kiçiyiniz” kimi təvazökarlıq ifadə edirdi.

Məhv olan millət kütləsinin naləsi: Yenə imdad istəyərlər

səh. 84. “Səvadi eyni teleqraf ki...”: Farsca. Mənası: “Naxçıvan, Ordubad, Şərur sakinləri vəkillərindən və Təbrizdə yerli hökumət rəisi Əmirzadədən Qafqaz Müsəlmanları Cümhuriyyəti dövlətinin konsulxanasına çəkilən teleqrafın mətni.

Azərbaycan hökumətinin konsulu cənab Rauf bəyin xidmətinə: Ermənistan silahlı qüvvələri Qəmərli, Sədərək, Dəmirçi və bir çox kəndləri qətlə edərək hər tərəfdən üstümüzə hücum edirlər. Şərurda arvad-uşaqlar çöllərə qaçaraq tələf olurlar. Bu barədə vəliəhd həzrətlərinin hüzuruna ərz etmişik. O alicənabdan xahiş edir və yalvarırıq ki, Araz çayı sahillərində olan bir milyon arvad-uşağa rəhm edərək bu bəlanın qarşısını alsınlar. Böyük dövlətlərin konsullarını, xüsusən ingilis və Amerika dövlətlərinin konsullarını xəbərdar edin ki, tez bir zamanda ermənilərin vəhşicəsinə hərəkətinin qarşısını alıb bizi xilas etsinlər. Əlavə olaraq xahiş edirik ki, bizim halımızı teleqrafla Azərbaycan hökumətinə, Tiflis və Bakıda olan ingilis dövləti [nümayəndələrinə] xəbər verəsiniz.

Naxçıvan, Şərur və Ordubad islam əhalisi sakinləri, yerli hökumət rəisi Əmirzadə.”

“Qafqaziya müsəlmanları cümhuri”: Azərbaycan Cümhuriyyəti nəzərdə tutulur.

Məhv olan millət kütləsinin naləsi:

Zəngəzur əhaliyi-islamiyyəsinin fəryadı

səh. 84. “əsakiri-mənsurə”: XIX əsrin əvvəllərində Osmanlı sultanı II Mahmud, bir neçə əsrdən etibarən Osmanlı hərbi təşkilatının əsas gücünü təşkil edən yeniçəri ocağını ləğv edərək, onun yerində “Əsakiri-mənsureyi-Məhəmmədiyyə” (“müzəffər islam əsgərləri”) adlı təşkilatı qurdu. “Müzəffər əsgərlər” mənasına gələn “əsakiri-mənsurə” termini bu tarixdən etibarən Osmanlı ordusunu ifadə etmək məqsədi ilə işlədilmişdir.

səh. 85. “Milli Məclis”: Zəngəzur müsəlmanlarının Milli Məclisi nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında:

Sülh konfransı heyəti

səh. 86. “Redinq”: I Redinq markizi Rufus Ayzeks nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən:

Ukrayna inqilabiyyun fırqələrinin əsası

səh. 88. “Zəhmət Konqresi”: Ukrayna Xalq Respublikası Direktoriyasının hakimiyyəti dövründə ali qanunvericilik orqanı olan Ukrayna Zəhmətkeşlərinin Konqresi nəzərdə tutulur.

Qəzetələrdən:

Lehistan Demokratik Cümhuriyyəti

səh. 88. Regent Şurası [Rada Regencyjna]: 1917-ci ilin noyabrından 1918-ci ilin noyabrına qədər Polşa Krallığının hökuməti.

“...Lublin[dəki] milli hökumət...”: 1918-1939-cu illərdə mövcud olmuş Polşa Respublikası hökuməti nəzərdə tutulur.

Türküstan heyəti-mürəxxəsəsi ilə müsahibə

səh. 89. “Tələt Kabinəsi”: Tələt paşa Hökuməti 4 fevral 1917 – 8 oktyabr 1918-ci il tarixlərində hakimiyyətdə olmuşdur.

“İzzət paşa Kabinəsi”: İzzət paşa Hökuməti 14 oktyabr – 8 noyabr 1918-ci il tarix-

lərində hakimiyyətdə olmuşdur.

“Tofiq paşa Kabinəsi”: Tofiq paşa Hökuməti 11 noyabr 1918 – 3 mart 1919-cu il tarixlərində hakimiyyətdə olmuşdur. Əhməd Tofiq paşa bundan əvvəl (1909-cu ildə) və sonra (1920-1922-ci illərdə) da Baş Nazir olmuşdur.

“Tofiq paşa Kabinəsi etilafçılardandır...”: “Etilafçı” deyərkən, Hürriyyət və Etilaf Partiyası nəzərdə tutulur.

səh. 90. “Sultan həzrətləri”: söhbət Osmanlı sultanı VI Məhməddən gedir.

səh. 92. “M. H.”: bu imza Hənəfi Zeynalıya məxsusdur.

Bakı xəbərləri

səh. 93. “...dair Bələdiyyə İdarəsinə...”: qəzetdə səhvən “...daireyi-Bələdiyyə İdarəsinə...” getmişdir.

Azərbaycanda:

Göyçaydan bizə yazırlar

səh. 96. “...ta ki camaat məyus olmayıb...”: “ta ki” yerinə qəzetdə səhvən “təzə” getmişdir.

Azərbaycanda:

Gəncədən bizə yazırlar

səh. 96. “Tavudçu”: Gəncədə “Toyudçu” küçəsi və məhəlləsi nəzərdə tutulur.

“Səriyyə xanım”: güman ki, Sürəyya Axundzadə olmalıdır.

(Elan)

səh. 97. “Bu günlərdə müqtədir şairlərimizdən...”: bu elanın əvvəli qəzetdə əskik çıxmışdır.